

szomorú helyzetét és züllesztését számos jelét ismerteti; testi satnyulás és erköcsi romlás útján vannak. Szükséges lenne városokban napközi otthonok létesítése, mindenik árvaszék mellé egy fizetési, igazán arra való »hadiárvák gyámja» kinevezése, főként iparosnak szánt fiúk részére nevelőintézetek létesítése, a meglevők kibővítése, a hadiárváknak családokban való elhelyezése és pedig azonnal. Felemlíti, hogy a kolozsvári Erdélyi Pártfogó Egyesület mily eredményesen dolgozik e téren s rámutat, hogy »a kath. papság, mentes lévén a családi gondoktól, a nemzetmentés e nagy munkájában fényesen kivethetné a részét». Az iskolákban már az oktatás legalsó fokán meg kellene kezdeni az egészségügyi ismeretek gyakorlatias tanítását, szigorúan kellene szabályozni a mozikat s kívánatos »a tanítóképzés oly irányú revíziója, hogy a népnevelők képzésének alapja a gyermek szeretetére és a hivatás szeretetére való buzdítás legyen». — E legutolsó kívánságra az a megjegyzésünk, hogy ebben a tekintetben nincs szükség revízióra, mert a szervezetnek célja és alapelve, sőt a vezetők kívánsága és minden, helyére érdemes tképző tanárnak a törekvése is éppen ez. Mindezeknek azonban folytonosan több-több sikert óhajtanunk helyes és szükséges.

Kereskedelmi Szakoktatás (1915/6) 7. sz. *Kovács S. János* a Magyar Pädag. Társ. szótárához fűződő s a nagyváradi felső keresk. isk. jan. 6-i értekezletén elmondott igazgatói beszédet közli. Főként a fegyelmezettségre és kötelességtudásra való nevelés szükségét hangoztatja. Szomorú a tény, de öröndetes, hogy bátran kimondja: »Ha baj volt elég a fegyelmezzéssel a háború előtt, százszorta több a háború kezdete óta» s keresi is az orvoslás útját. — Eféle nyilatkozatok (l. a M. P. iskolai szemléjéit is) leüthetnék azok lelkesedését, akik csupa öröndetes hatásokat vélnék az ifjúságban! Keserű csalódásokat okoz még ez az önelálás!

Magyar Középkiskola (1916) 1—2. sz.: *Tordai Ányos* részletes tanulmányban fejtegeti, hogy az iskola nem mentheti fel magát a kor szellemi áramlatainak ismertetésétől, tehát a magyar irodalom tanításában fel kell használni a háborús irodalom erre alkalmas termékeit; a nemzeti öntudat és faji büszkeség fokozása céljából a tanítás mai anyagának elmélyítése, új elrendezése és felfrissítése szükséges. *Sik Sándor* a cserkészet nevelő értékéről szól a bpesti kegyesr. főgimn. cserkészesapatával tett hároméves próba alapján. A jellemnevelés és önnnevelés új eszközzének nézi s a mai középkisk. fogyatékos erköcsi nevelésében jó segítségnek. E cikkből is látszik, hogy ez az intézmény kellő, pedagógiai célzatú vezetéssel milyen üdvös hatású lehet. De nem szabad benne a keretet tartani a főnek; a kirándulás, táborozás nem öncél; a munka, az önnnevelés, a kötelességérzés stb., szóval a jellem gyakorlati nevelése az irányadó. (A cserkészet irányozsméiről l. M. P. 1915).

Magyar Tanítóképző (1916) 1., 2., 3. sz. A Tkép. Tanárok Orsz. Egyesülete tanácskozást folytatott a miniszterium felhívására arról: mivel kellene kiegészíteni a készülő normális tanmeneteket a háború hatása alatt. E tanácskozást *Lechnitzky Gy.* nagyobb előadása nyitotta meg (A világháború, a kultúrállam és a tanítóképzés). Azt fejtegette, hogy a

Háború által felvetett problémák mélyreható vizsgálása a *kulturszervezetek* fogalmához vezet. A társadalmi energiák csak szervezés útján működnek, de a szervezet önmagában csak üres keret, eleven erejét a művelt lélek, a tudás és erkölcs szolgáltatja. A tudás, erkölcs és a szervezet egymásra utaltsága kölcsönös. Ugyanez mondható a pedagógia és politika viszonyára. A szervezetek között legnagyobb az állam. A háború megtanított arra, hogy az állam, a haza a legfőbb értékek egyike. A *kultúrállam* eszméje az emberiség kulturális törekvésének végcélja és a pedagógiának is legfőbb eszméje: a nemzetnevelés célja a kultúrállam megteremtése. Első feladata a magyar nemzetben rejlő szellemi energiákat felfedezni, a kulturális haladás öntudatát felébreszteni, az energiákat nagyra növeszteni és oly pályára irányítani, hol a legnagyobb hatással működhetnek. E cél az *alkotó munkára nevelés* elve alapján elérhető. A magyar nemzet kulturális hivatását a produktív munka útján valósíthatja meg. A társadalom jobb szervezése érdekében a nevelés második feladata az *állampolgári nevelés*. Oly öntudatos állampolgárokat kell nevelni, kiknek erkölcsi jelleme a társadalmi szervezetbe beleilleszkedik és kezdeményező, tevékeny szelleme polgári jogainak és kötelességeinek gyakorlásakor a kultúrállam eszméjét tartja szem előtt. Az állampolgári erények nevelése érdekében több, intézményes biztosítékra van szükség. Megfontolandó, hogy a világháború a magyar kultúra fejlődésére döntően fog hatni: a német kultúra hatása még nagyobb lesz, mint eddig. A ridg elzárkózás káros is volna, de minél erősebben tódul be a német kultúra, annál jobban kell kifejleszteni a *nemzeti öntudatot*, annál célszerűbben kell szervezni a magyar kulturális munkát, a nemzetnevelést. A nemzetnevelés helyes szervezése esetén a német kultúra termékenyítő árja soha sem sejtett haladást idézhet elő nálunk. Az új magyar kultúra magasabb szintézise lesz a régi magyar műveltségnek és a modern kultúrának. A nemzetnevelésnek számolnia kell az új világhelyzettel is. A világháború mutatja a *világpolitikai konstellációk* ismeretének a szükségességét. Tisztában kell lenni a világhelyzetünkől folyó következményekkel, avval a veszéllyel, mely a magyar államot fenyegeti. A folytonos küzdelem elkerülhetetlen voltából nagy erkölcsi, nemzetnevelő motívumok fakadnak; ezeket ki kell aknázni. *Gazdasági* téren újabb nagy feladatok várnak reánk. Pótolni kell az olpusztított milliárdokat és a jövő gazdasági világversenyben méltó helyet kell a nemzetnek elfoglalnia. Meg kell ismerni tehát a világgazdaság tényezőit, a világforgalom szerveit, az egymásra ható és versenyző erőket, érdekeket, hogy a leendő polgárok öntudatosan tudjanak a jövő nagy feladatainak megfelelni. A gyakorlati élet követelményeit nagyobb figyelemben kell részesíteni. A természet-tudományok tanítását céltudatosabban kell a gazdasági élet, a technika és az ipar szolgálatába állítani. Az intenzív gazdálkodásnak alapfeltétele az intenzív népkultúra; az anyagi többtermelésnek a szellemi többtermelés. A háború a *honvédelem* rendkívüli nagy jelentőségét felismertette. Az e téren is mindjobban fokozódó kívánságok elől az iskola nem zárkozhatik el, mert az életnek nevel. az állam céljait szolgálja. A honvédelem az élet egy nagy realitása, az állami fennmaradás legelső feltétele. A háborús

pedagógia» papirosarcai feleslegesek, mert abban mindenki egyetért, hogy minél alaposabban eléri az iskola a szellemi nevelés terén sajátos céljait, annál inkább szolgálja a honvédelem érdekeit is. De nagyon egyoldalú álláspont volna a testi arravalóság szempontjait teljesen mellőzni. Hetenként egy szabad délutánt (a játékdélutánt), havonként egy egész napot a katonai előkészítés érdekében felhasználni nagyon értékes lesz és e követeléssel minden jogos kívánság kielégíthető. — A lefolyt tárgyalás eredményeként készült felterjesztést a M. Tképző 1. száma közli.

Nemzeti Nénevelés (1916) 1. és 2. számaiból is látszik, hogy a nevelés új feladatai mindazokat foglalkoztatják, akik valamely pontról a mai állapotokat figyelik s a jövőt elgondolják. Teljesen érthető, hogy *Szász Károly* a nőkérdést abba az irányba szeretné terelni, hogy «a nők számára legfontosabb élethivatásoknak, a családi nevelésnek gyakorlása biztosíttassék», mert a nemzet jövőjének biztosítékait több tekintetben a családban kell keresnünk és megalkotnunk. Ezt hangoztatja *Gyertyánffy István* is, aki *Theano*-jában azt fejtegette: mi a nők hivatása az erkölcsi megújulás szolgálatában; itt meg folytatja, hogy «anyákra van szüksége most a hazának, olyanokra, akik fel is tudják nevelni gyermekeiket értékes emberré». Pedagógus nem mondhat, nem is gondolhat mást, mert a nevelés főhelye valóban a család, a fő nevelő az anya. De éppen a középosztályban, amelyre itt elsősorban gondolnak, a mai viszonyok mind ellene vannak eme követelmény teljesülésének (v. ö. *Buday D.* cikkét, Bp. Szemle febr. sz.) s ezért dhajtunk nagy figyelmet *Lázárné Kaszner J.* dolgozatának, aki a nőknek kettős hivatását hangoztatja, a hitvestárson kívül a hivatásosan dolgozó embert is látja bennök, számukra a nemzet érdekében kívánja megfelelő pályák megnyitását és a tudományos pályákra való todulás meggátálására a leányok figyelmét inkább a gazdasági foglalkozások felé szeretné terelni. E mai vonatkozások között érdekes és gondolatkelto *Sebestyénne Stetina Ilona* emlékezése Veres Pálnéről. A szerző dolgozatai egymásután több-több részletet nyújtanak nőnevelésünk történetéből s reméljük, hogy egyszer csak meglep bennünket az általa jól ismert korszak teljes történetével. Sokat tenne ezzel arra, hogy a nőnevelés kérdése a mostani egyoldalú és gyakran szűkkörű megítélésből kiemelkedjék.

Orsz. Középisik. Tanáregy. Közlöny (1915/6) 8—9. sz. *Cholnoky J.* a középisik. földrajzi oktatás javítása tárgyában részletes javaslatot terjeszt elő. A nyolc évre elosztott anyagot ugyanúgy jelöli meg, mint a Földr. Társ. javaslata (l. M. P. 1916: 109. 1.), de részletezi is és óraszámot is közöl (3, 3, 2, 2, 2, 2, 2 = 18). *Incze J.* a felső leányisik. reformkérdés mai állását ismerteti. A mozgalom okául azt jelöli meg, hogy a f. l. öncélú intézményként nem kell a közönségnek, mert nem ad anyagilag értékesíthető képzést és nem jó alap másféle iskolafajok számára. A felmerült tervek kritikai ismertetése után a középfokú nőnevelési intézeteknek olyan szervezetét ajánlja, amelynek gerince a 8 osztályos, reális irányú leányliceum lenne, az V. o.-tól kezdve elválnék a törzstől 4 osztályos gimn. irány. *Kemény F.* bő szemlében világitja meg az ifjúság katonai előkészítésére vonatkozó külföldi törekvéseket. Az oroszok egyoldalúan a háború